

Avrupa’da, Ruh Sağlığı Kurumlarında Genel Sağlık Hizmetlerinin ve İnsan Haklarının Değerlendirilmesi İçin Yeni Değerlendirme Formu Duyurusu

ITHACA değerlendirme formu nedir?

Kurumsal Tedavi, İnsan Hakları ve Hizmet Değerlendirmesi (ITHACA) değerlendirme formu yakın zamanda 15 AB ülkesinden oluşan ve Avrupa Komisyonu tarafından finanse edilen bir kurul tarafından geliştirildi. ITHACA değerlendirme formu, ruh sağlığı kurumlarında insan haklarını ve genel sağlık hizmetlerini değerlendirmek için açık ve kullanımı kolay bir araç sağlamaktadır. Değerlendirme formu, hastalar, insan hakları uzmanları, psikiyatristler, psikologlar ve sosyal bilimciler tarafından geliştirilmiştir. Bu form 15 ülkedeki 87 merkezde başarılı bir şekilde saha araştırması ile test edilmiştir. Bu çalışma çok geniş çapta ruh sağlığı hizmetleri veren kurumları kapsamaktadır ve hem insan hakları ihlallerini, hem de ruhsal engelleri olan kişilerin haklarını koruyan, saygı gösteren ve karşılayan iyi uygulama örneklerini tespit edebilmektedir.

Yüksek düzeyde hasta katılımı

ITHACA değerlendirme formu geliştirilirken her aşamada hastalar görev almış ve fikirlerine danışılmıştır. İlk aşamada, her ülkede gerçekleştirilen odak grup görüşmelerine 100’ün üzerinde hasta katılmıştır. Bu danışma sürecinin en önemli unsurlarından biri de hasta yetkinliğinin ve katılımının geliştirilmesidir. Odak grup görüşmelerine katılan kişilerin hepsinin ITHACA tarafından denetlenen ruh sağlığı kurumlarında kalma deneyimi bulunmaktaydı. Odak grup görüşmelerinin çoğu bu deneyime sahip olan hastalar tarafından başlatılmış ve odak grup görüşmesi projesi de yine bir hasta tarafından incelenerek analiz edilmiştir. Bu kişinin hazırladığı rapor doğrudan ITHACA değerlendirme formunun oluşturulmasına katkı sağlamıştır.

İkinci olarak da, her kurum ziyaretinde bir hasta denetçi olarak yer almıştır. Bu denetçiler işlerine başlamadan önce 2 günlüğüne Budapeşte’ye gelerek eğitim almıştır ve eğitimin büyük bir kısmı da yine bir hasta tarafından verilmiştir. Bu eğitim, hastaların böyle bir görevi gerekli hazırlık olmadan yapabileceğini düşünmek çok naif bir yaklaşım olacağı için büyük önem taşımaktadır. Kurum ziyaretleri sırasında, bu denetçiler her aşamada görev aldılar ama özellikle önceki deneyimlerinden insan hakları ve genel sağlık hizmetleri bakımından kurumda kalan kişiler için en önemli konular olduklarını bildikleri konulara yoğunlaştılar. Çoğunlukla kurumda kalan kişilerin görüşlerini almaktan onlar sorumluydu. Örnek olarak, Finlandiya’da 8 hasta denetleme ziyaretlerinin gerçekleştirilmesinde ve değerlendirme formunun kullanışlı olup olmadığının test edilmesinde yer almıştır. Finlandiya’dan hasta araştırmacılarından biri şöyle bir açıklamada bulunmuştur: *“Bu deneyim çok tatmin ediciydi ve çok şey öğrendik. Başlangıç noktası, insan hakları ile ilgili denetleme yapmanın yanısıra, sağlanan hizmetlerin geliştirilmesi için bir etki sağlamak üzere çaba harcamaktı... Bu hizmetlerden faydalanan hastaların denetleme, değerlendirme ve araştırma yapması gerektiği konusunda şu anda daha da ikna olmuş durumdayım.”* Son olarak, ITHACA değerlendirme aracı son haline getirilirken, Eski Psikiyatri Hastaları ve İyileşmiş Hastalar Avrupa Ağı (ENUSP) üyeleri son düzeltmeleri yapmıştır.

Avrupa’da ITHACA değerlendirme formu ihtiyacı

Avrupa çapındaki sağlık kurumlarında bulunan kişiler çoğu zaman gözden uzak kalmaktadır ve bu kurumlarda insan hakları ile genel sağlık hizmetlerinin değerlendirilmesi ise zayıftır. Bu kişiler, temel yaşam ihtiyaçlarının olduğu kadar bireysel ve toplumsal haklarının da ihmal ya da istismar edilmesi bakımından oldukça hassas bir gruptur. Uluslararası topluluk, Avrupa Birliği’nin Özürlü Hakları Sözleşmesi’nin (CRPD) 2006 yılında onaylanmasını sağlayarak bu hakların korunabilmesi için önemli bir adım atmıştır. Bu sözleşme tüm özürlü kişilerinin (ruhsal hastalıkları olan kişiler de dahil olmak üzere) ihtiyaçlarının giderilmesi için sorumluluğu topluma yüklemektedir. Özürlü kişiler bağış ve sosyal yardım *objesi* değil kendi *hakları* olan katılımcılardır. ITHACA değerlendirme aracı, eğer doğru şekilde kullanılırsa değişimin ortaya çıkmasını sağlayabilir. Hasta denetçiler ve araştırmacılar, önceden haklarının ihlal edilebileceği ve genel sağlık hizmetlerinin gerekli standartlarda olmadığı bir kurumda kalmanın nasıl birşey olduğuya ilgili birinci elden deneyimleri olduğu için bu konuda önemli rol üstlenmektedir. Bu yüzden ITHACA değerlendirme formu kullanılarak yapılan her türlü denetleme ziyaretinde bir hasta denetçi/araştırmacı bulunmasını öneriyoruz. Ancak bu kişinin de tıpkı diğer denetçiler gibi gerekli eğitimden geçmesi gerektiği unutulmamalıdır.

Değişik dillerdeki versiyonlar

ITHACA değerlendirme formu şu dillere çevrilmiş ve kullanılabilir durumda: Bulgarca, Çekçe, Felemenkçe, İngilizce, Fince, Almanca, Yunanca, İtalyanca, Macarca, Litvanyaca, Romanca, Slovakça ve Türkçe.

İletişim bilgileri ve ek kaynaklar

ITHACA değerlendirme formu ile ilgili tüm detaylar için lütfen <http://www.ithaca-study.eu/> adresinden web sitemizi ziyaret edin ya da Londra, King's College'dan Graham Thornicroft ile iletişim kurun (graham.thornicroft@kcl.ac.uk).

Daha detaylı bilgi için şu adresleri ziyaret edebilirsiniz:

1. Özürlü Hakları Sözleşmesi (<http://www.un.org/disabilities/>)
2. Ruhsal Bozukluğa Bağlı Yeti Yitimi Olanların Haklarını Savunma Merkezi (<http://www.mdac.info/>)
3. Eski Psikiyatri Hastaları ve İyileşmiş Hastalar Avrupa Ağı (ENUSP) (<http://www.enusp.org/>).